

Protocol kindermishandeling

Achtergrondinformatie

Scholen hebben eigen verantwoordelijkheid voor het signaleren van kindermishandeling en voor het ondernemen van actie na signalering. Onze leerkrachten zien de kinderen regelmatig en kunnen opvallend of afwijkend gedrag signaleren. Nadat zij signalen hebben opgemerkt is het ook hun taak actie te ondernemen. De directie en de intern begeleider ondersteunen de leerkrachten bij deze taak. Belangrijk hierbij is dat signalen met ouders worden besproken en dat via de ouders zo veel mogelijk hulp geregeld wordt.

Deze meldcode geeft de stappen aan die gezet kunnen worden in het proces van signaleren. Het houvast van een meldcode of stappenschema draagt bij tot een meer zakelijke benadering van een emotioneel onderwerp als kindermishandeling.

Voor onze leerkrachten betekent dit (bij een vermoeden van kindermishandeling):

- het waarborgen van de privacy van kind en zijn/haar gezin
- het delen van vermoeden alleen met directe collega's en de unitmanager, de rest van het team, stagiaires of andere ouders hebben hier niets mee te maken.

Definitie kindermishandeling

Kindermishandeling is elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (Wet op de Jeugdzorg, 2005). Hieronder vallen ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld.

De definitie is geen meetlat waaraan je eenvoudigweg kunt afmeten of er in een bepaalde situatie wel of geen sprake is van kindermishandeling. Er is veel informatie over de gezinssituatie nodig om daarover een uitspraak te kunnen doen. De zorgen om het kind zijn reden voor actie. Ook als er geen sprake is van kindermishandeling, maar bijvoorbeeld wel van ernstige opvoedingsproblemen, verdienen het kind en zijn ouders steun en hulp. Kindermishandeling gebeurt vaak vanuit de onmacht van ouders om anders met hun kind en eventuele problemen om te gaan.

Verschillende vormen van kindermishandeling komen voor:

- Lichamelijke mishandeling: slaan, schoppen, afranselen, bijten, brandwonden toebrengen enz.
- Lichamelijke verwaarlozing: slechte voeding, slechte hygiëne, onthouden van slaap, medische verzorging enz.
- Emotionele mishandeling: kleineren, pesten en treiteren, te hoge eisen stellen, getuige zijn van zinloos geweld enz.
- Seksueel misbruik: onvrijwillige betasting, dwang tot seksuele spelletjes enz.

Deze vormen komen vaak gelijktijdig voor. Lichamelijke of seksuele mishandeling gaat altijd samen met een psychisch/emotioneel aspect.

Draagkracht van een kind

De draagkracht van een kind wordt onder meer bepaald door het zelfbeeld van het kind en de mogelijkheden die een kind krijgt van het milieu waarin het verkeert.

Een veilig en prettig verblijf op school heeft een positieve invloed op hoe een kind zich voelt en zichzelf beleeft. Het vergroot de draagkracht van het kind. De draagkracht van kinderen bepaalt hoe ze met stressfactoren die in hun leven aanwezig zijn omgaan.

Naast het advies vragen of melden bij het Advies en Meldpunt Kindermishandeling Veilig thuis Haaglanden kun je in de groep dus wel degelijk iets doen voor kinderen die thuis in de knel zitten.

Meldrecht, Meldplicht en Zorgplicht

Iedere burger in Nederland heeft een zorgplicht. Dit houdt in dat je de plicht tot zorgen voor het kind hebt. Aan de ene kant de plicht tot zorgen voor het kind en aan de andere kant de privacywetgeving in de vorm van de Wet bescherming Persoonsgegevens. Dat betekent dat je als groepsleiding niet zomaar gegevens zonder toestemming van een ouder mag geven aan derden. Dit heet een conflict van belangen. Bij een conflict van belangen weeg je zorgvuldig de belangen die in het geding zijn af. Dat doe je door de meldcode te volgen en door alle stappen die je zet, schriftelijk te vermelden in het dossier. Wanneer je dit doet, kun je voldoen aan de zorgplicht en het meldrecht zonder bijvoorbeeld juridisch te worden vervolgd in verband met overtreden Privacywet.

In de Wet op de jeugdzorg (2005) is het meldrecht vastgesteld. Dit betekent dat je wettelijk het recht hebt een melding te doen en daarbij ook alle relevante gegevens over te dragen aan het Advies- en Meldpunt kindermishandeling (Veilig thuis Haaglanden). Het belang van het kind gaat hierbij vóór het belang van de privacy van het gezin.

In de Wet op de Jeugdzorg is ook de meldplicht opgenomen. Wanneer een medewerker van een instelling het vermoeden heeft dat een medewerker van dezelfde instelling zich schuldig maakt aan kindermishandeling moet hij dit direct melden bij zijn leidinggevende en het bestuur. Deze hebben de plicht direct het Veilig thuis Haaglanden hiervan in kennis te stellen. Scholen moeten, met ingang van 1-1-2012 een protocol ‘kindermishandeling’ hebben.

Verdeling verantwoordelijkheden

Volgens deze meldcode zijn wij als school niet verantwoordelijk voor:

- Vaststellen of er al dan niet sprake is van kindermishandeling
- Verlenen van professionele hulp aan ouders of kinderen (begeleiding, therapie)

De directie heeft de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze meldcode. Zij is ook verantwoordelijk voor het informeren van ouders en leerkrachten over de code en het steunen van leerkrachten in het handelen volgens deze code, onder andere door middel van zorg dragen voor voldoende deskundigheid over signaleren en omgaan met vermoedens van kindermishandeling.

De leerkrachten en intern begeleiders zijn verantwoordelijk voor het herkennen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling en de uitvoering van de meldcode volgens het stappenplan. De leerkracht heeft de verantwoordelijkheid te overleggen met de intern begeleider bij de zorg over een kind aan de hand van waargenomen signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling en de uitvoering van de afspraken die voortgekomen zijn uit het overleg. De leerkracht bespreekt de resultaten van de ondernomen stappen met de directeur.

Intern begeleider en directie verstrekken informatie op verzoek van het Veilig thuis Haaglanden. Aan Bureau Jeugdzorg of andere organisaties verstrekken zij informatie met toestemming van de ouders.

Omgaan met privacy

Tijdens het uitvoeren van de stappen in het protocol is het belangrijk dat er zorgvuldig gehandeld wordt. Er is immers sprake van persoonlijke informatie over kinderen en gezinnen. We gaan daarom om met persoonlijke gegevens volgens de richtlijnen van het Privacy beleid van Lucas Onderwijs.

De wet op de Jeugdzorg (2005) geeft de gedragslijnen aan over het inzagerecht.

Een ouder en/of wettelijk vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een voogd) heeft het recht om het dossier van zijn/haar kind in te zien. Kinderen tussen de 12 en 16 jaar hebben gedeeltelijk recht op inzage en vanaf 16 jaar heeft een jongere recht op inzage. Inzage kan worden geweigerd wanneer het belang van het kind, de melder en/of informant wordt geschaad.

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen.

- Zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft. Emoties kunnen de privacy in gevaar brengen. Soms willen leerkrachten hun collega-leerkrachten als uitlaadklep gebruiken. Dit is begrijpelijk, maar qua privacy niet de juiste manier om met de situatie om te gaan. Betrek daarom alleen personen die in het stappenplan genoemd worden.
- Contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouder of wettelijk vertegenwoordiger. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt.
- Een uitzondering hierop is het contact met het Veilig thuis Haaglanden. Dit kan zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger.
- Wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Verzorger(s) hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzagerecht.
- Schrijf daarom alsof de verzorger(s) over je schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties.
- Als de verzorger(s) een verslag willen inzien, kun je voorstellen om het samen met hen te lezen. Erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de verzorger(s) te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met de verzorger(s).
- Schriftelijke informatie moet goed worden opgeborgen in een afsluitbare kast.
- Informatie die niet (meer) relevant is moet worden vernietigd of aan ouders worden meegegeven.
- Schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger aan derden worden verstuurd. Eén uitzondering hierop vormt het Veilig thuis Haaglanden.
Schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders of wettelijke vertegenwoordiger zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen

Toelichting Stappenschema

Fase 1. Signaleren, de leidster heeft een vermoeden

Goede relatie met kind en ouder

Werk te allen tijde aan een goede relatie met de ouders. Blijf zo gewoon mogelijk omgaan met het kind en de ouder

Observeer, leg waarnemingen vast

Kinderen die mishandeld worden, kunnen veel verschillende signalen laten zien. Deze signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar kunnen ook een andere oorzaak hebben. In het geval meerdere signalen worden gezien die door meerdere mensen worden opgemerkt, kan men denken aan een vermoeden van kindermishandeling.

Zijn er signalen die zouden kunnen wijzen op een vermoeden van kindermishandeling dan legt de leerkracht de waarnemingen vast. Deze waarnemingen kunnen ook komen van collega's of contacten met ouders. Deze waarnemingen zijn objectieve gegevens, gegevens die je echt kunt zien. Deze waarnemingen worden opgeborgen in het dossier van het kind.

Subjectieve gegevens zijn de interpretatie van deze gegevens. Bijvoorbeeld: het kind draagt te kleine kleding, dus het is verwaarloosd. Of, het kind heeft een blauwe plek, dus het wordt geslagen.

Als de leerkracht behoefte heeft deze gegevens te noteren, kan ze dit doen in anonieme werkaantekeningen (in verband met de privacy). Deze werkaantekeningen gaan niet in het dossier en zijn niet ter inzage van de verzorger/ ouder.

Deze periode van observatie duurt maximaal 6 weken.

Zoek naar onderbouwing

In bijlage 2 staat een signalenlijst. Aan de hand van deze lijst is het mogelijk een vermoeden van mishandeling te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Het is niet de bedoeling om aan de hand van deze lijst het 'bewijs' te leveren.

Let op: Het is niet de taak van de leerkracht om spoorwerk naar een dader te doen of om tot 100% zekerheid te komen over de mishandeling. Het is wel de taak van de leerkracht om het kind te steunen, het beeld over het gedrag duidelijker te krijgen en de zorgen die er zijn te onderbouwen.

Wellicht zijn er verslagen die aanvullende informatie kunnen geven.

Leg waarnemingen voor aan ouder/verzorger

Signalen kunnen bij kinderen verschillende oorzaken hebben. Het is belangrijk deze signalen in de vorm van concrete waarnemingen met de ouder/verzorger te bespreken. Hoe verklaren zij deze signalen?

Bijvoorbeeld: Bart heeft een blauwe plek op zijn hoofd, wat is er gebeurd? In plaats van Bart heeft een blauwe plek op zijn hoofd en ik denk dat hij geslagen is. De verklaringen van de ouder zullen in veel gevallen het vermoeden van mishandeling wegnemen.

Wanneer de zorgen blijven bestaan zijn verdere stappen noodzakelijk en kom je in fase 2.

Fase 2. Overleg, de leidster bespreekt in regulier overleg

Bespreek de informatie met de unitmanager en directe collega's

De leerkracht legt de zorgen voor aan de intern begeleider. De intern begeleider ondersteunt de leerkracht in het proces van verkrijgen van informatie.

In het regulier overleg bespreek je de zorgen en waarom er gedacht wordt aan kindermishandeling.

Hiervoor kan gebruikt gemaakt worden van de signalenlijst in bijlage 2. Dit overleg dient als middel om het vermoeden te toetsen bij anderen, informatie te verzamelen, maar ook om ruimte te geven aan emoties.

Extra gegevens

Wanneer er nog gegevens ontbreken maak je afspraken over extra observaties of zoeken naar

aanvullende gegevens. Als de ouder er toestemming voor heeft gegeven kun je informatie over het kind vragen bij het consultatiebureau, school of een andere instelling waar het kind bekend is.

Bespreek onderbouwing in overleg

Je bespreekt de extra informatie en gegevens.

Als er geen onderbouwing is voor de vermoedens of de zorgen bestaan niet meer, sluit dan de zaak af en ga naar fase 6 Evaluatie. De leerkracht vernietigt de persoonlijke werkaantekeningen.

Als het vermoeden wel blijft bestaan besluit dan tot een plan van aanpak voor nadere verkenning.

Plan van aanpak voor nadere verkenning

Er worden mogelijke stappen besproken voor nadere verkenning die uitgewerkt worden in fase 3.

Neem op in het plan van aanpak wie wat wanneer en hoe gaat doen.

Fase 3. Nadere verkenning van het vermoeden

Vraag advies bij Veilig thuis Haaglanden

Bij besluit tot nadere verkenning van het vermoeden neem contact op voor advies met het Veilig thuis Haaglanden (zie § 3. Contact en Informatie) Het Veilig thuis Haaglanden biedt ondersteuning bij de interpretatie van de signalen en het nadenken over de vervolgstappen. De intern begeleider kan hierbij ondersteunen.

Praat met ouders

Overleg wie het beste met de ouders/ verzorgers kan spreken. Bereidt dit gesprek goed voor. Het Veilig thuis Haaglanden kan hierin adviseren. In het gesprek gaat het om het bespreken van de dingen die opvallen aan het kind en die aanleiding geven tot zorg. Het is belangrijk om te bespreken dat de zorg al langere tijd bestaat en aanleiding is tot zorg over de ontwikkeling van het kind. Geef in het gesprek ouders de ruimte om hun ideeën naar voren te brengen. Overleg na afloop van het gesprek over verdere stappen.

Praat (eventueel) met het kind

Overleg of een gesprek met het kind meerwaarde heeft. Een gesprek met het kind heeft als doel het kind te ondersteunen. Het gesprek mag niet als hoofddoel hebben om informatie uit het kind te halen. Laat het geen verhoor worden.

Bespreek resultaten

Bespreek na maximaal 6 weken alle waarnemingen/gegevens die tot nu toe verzameld zijn. Zorg ervoor dat je een beeld krijgt van de verzorging en opvoedingssituatie van het kind.

Fase 4. Beslissen: is hulp nodig

Beoordeel vermoedens

Op basis van de resultaten van fase 3, beoordeelt de leerkracht/intern begeleider/directeur of de vermoedens zijn bevestigd en hulp nodig is. Er zijn vijf mogelijkheden:

Er ontstaat een crisissituatie

Wanneer een crisissituatie en/ of een levensbedreigende situatie ontstaat, ga je over tot handelen volgens fase 5.

Vermoedens worden bevestigd, zorg blijft bestaan

Als vermoedens van kindermishandeling en zorgen over het kind na gesprek met verzorger (s) blijven bestaan, ga je over tot handelen volgens fase 5.

Ouders blijken ook bezorgd

Na gesprekken met ouders of verzorgers kan blijken dat de ouders ook bezorgd zijn. De oorzaak van de zorgen kan bijvoorbeeld een minder gewenste opvoedsituatie zijn. In het gesprek wordt duidelijk

dat ook de ouders vinden dat het belangrijk is dat er hulp op gang komt. Ga over tot handelen volgens fase 5.

Er blijft ernstige twijfel bestaan

Als er na overleg met betrokkenen ernstige twijfel blijft bestaan en het niet duidelijk is of er sprake is van een vermoeden, is het goed om opnieuw een observatieperiode af te spreken, ga hiervoor terug naar fase 3. Laat deze periode niet langer duren dan een maand.

Vermoedens worden niet bevestigd

De vermoedens worden niet bevestigd en de zorgen bestaan niet meer. Sluit de zaak dan af en vernietig de werkaantekeningen. Ga naar fase 6 Evaluatie.

Fase 5. Handelen

Er ontstaat een crisissituatie

In geval van een crisissituatie of levensbedreigende situatie voor het kind, bel de politie of de crisisdienst van Bureau Jeugdzorg.

Vermoedens worden bevestigd en zorg blijft bestaan

De directeur doet in overleg met de leerkracht en intern begeleider een melding bij het Veilig thuis Haaglanden. Het vermoeden hoeft niet bewezen te zijn! Met het Veilig thuis Haaglanden wordt besproken hoe en of de melding in een persoonlijk gesprek aan de ouders wordt verteld. Op verzoek van Veilig thuis Haaglanden wordt schriftelijke informatie aan hen verstrekt. Wees zorgvuldig bij het verstrekken van schriftelijke informatie.

Ouders zijn ook bezorgd

Wanneer ouders ook vinden dat het belangrijk is dat er hulp voor hen komt, kun je hen doorverwijzen naar Bureau Jeugdzorg. Zorg ervoor dat ouders de hulp krijgen die nodig is om ook daadwerkelijk bij het bureau Jeugdzorg binnen te komen. Bureau Jeugdzorg zal bekijken welke hulp gewenst is.

Fase 6. Evaluatie

Evalueer het proces en de procedure

De betrokkenen evalueren wat er is gebeurd en de procedure die is gevolgd. Zo nodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen. Stel zo nodig afspraken bij.

Registratie

De intern begeleider zorgt dat de geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden geregistreerd en bewaard.

Rapporteer aan directie

De intern begeleider zorgt voor een samenvatting van het proces, de registratie en de evaluatie voor de directie.

Fase 7. Nazorg

Blijf alert op het welzijn van het kind

Het op gang brengen van hulp is de aanzet tot het verhelpen van de problemen. Het kost enige tijd voordat die hulp vruchten afwerpt. Het is de verantwoordelijkheid van de school in het kader van nazorg om het kind een veilige plek te bieden en mee te denken op verzoek in overlegsituaties ten behoeve van hulpverlening aan kind en ouders.

Zoek zo nodig opnieuw contact met Veilig thuis Haaglanden

Als het kind gemeld is bij het Veilig thuis Haaglanden en er nieuwe signalen zijn, is het van belang deze door te geven aan het Veilig thuis Haaglanden. Ook is het van belang door te geven aan het Veilig

thuis Haaglanden wanneer het kind, zonder duidelijke opgaaf van redenen, wegblijft van school. Tevens meldt de directeur aan leerplicht.

Nazorg voor leerkrachten

Zorgen rondom het kind kunnen bij leerkrachten allerlei twijfels en gevoelens losgemaakt hebben. Naast het feit dat het de verantwoordelijkheid van leerkracht zelf is om twijfels en gevoelens kenbaar en bespreekbaar te maken, is het belangrijk dat er tijdens intern overleg aandacht aan wordt besteed. Na een situatie met kindermishandeling moet er indien nodig nazorg voor de leerkracht beschikbaar zijn. De pedagogisch medewerker kan dit zelf aangeven of de directeur kan signaleren dat nazorg nodig is. Deze nazorg kan bestaan uit gesprekken met de directeur of uit gesprekken met het hele team in de teamvergadering. Als de leerkracht en intern begeleider tegen obstakels aanlopen kan er in overleg met de directeur professionele hulp worden ingeroepen.

Contact met ouders

Werk aan een goede verstandhouding met de ouders en aan het vertrouwen van de ouders.

Contact en informatie

Veilig thuis Haaglanden (<http://www.veiligthuis Haaglanden.nl>)

070-3469717 of 0800-2000

info@veiligthuis Haaglanden.nl

Postadres:

Waldeck Pyrmontkade 872

2518 JS Den Haag

Expertisecentrum Kindermishandeling - www.kindermishandeling.info

Diverse boeken over kindermishandeling – bibliotheek Scheveningen

Verzoek om informatie door Veilig thuis Haaglanden of Bureau Jeugdzorg

De directeur is verantwoordelijk voor het verstrekken van gegevens aan het Veilig thuis Haaglanden of Bureau Jeugdzorg.

Neemt het Veilig thuis of Jeugdzorg contact op met het kindercentrum dan is het van belang dat

- je zeker weet met het Veilig thuis Haaglanden of Bureau Jeugdzorg te maken te hebben en weet om welk kind en welke vragen het gaat;
- de leerkracht bij wie het kind in de groep is of de intern begeleider antwoord geven op vragen van Veilig thuis Haaglanden of Jeugdzorg;
- het altijd mogelijk is te vragen later terug te bellen, zodat je over antwoorden kunt nadenken en telefoonnummer kunt controleren;
- je zo “zakelijk en nauwkeurig” mogelijk op vragen van Veilig thuis Haaglanden of Jeugdzorg ingaat. Je kunt overwegen het Veilig thuis Haaglanden op het kindercentrum uit te nodigen of vragen of je naar het Veilig thuis Haaglanden toe kan komen om het een en ander nader toe te lichten;
- de leerkracht en de intern begeleider zo snel mogelijk de directeur op de hoogte brengt van de informatie die zij aan het Veilig thuis Haaglanden of aan Bureau Jeugdzorg heeft gegeven.

Bijlage signalen kindermishandeling

Signalen kindermishandeling bij 0-4 jarigen

Psycho-sociale signalen	Medische signalen
Ontwikkelingstoornissen • groei- en/of	Lichamelijke kenmerken (speciaal voor lichamelijke mishandeling)

ontwikkelingsachterstanden zonder duidelijke reden • regressief gedrag • niet zindelijk op de leeftijd waar men dit verwacht Gedragsproblemen • plotselinge gedragsverandering • geen interesse in spel, geen of nauwelijks spontaan spel • depressief • lusteloos, passief, meegaand of opvallend gehoorzaam • uitdagend en/of agressief gedrag • niet lachen, niet huilen • toont geen gevoelens, ook niet bij lichamelijke pijn • eetproblemen • slaapstoornissen • vermoeidheid Relationele Problemen Ten opzicht van verzorgers/ ouders • totale onderwerping aan wensen verzorger • te sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van verzorger • onverschilligheid ten opzichte van verzorger • bang voor verzorger • heel ander gedrag als verzorger in de buurt is Ten opzichte van andere volwassenen • zich stijf houden of krampachtigheid bij het optillen • bevrozen bij lichamelijk contact • allemansvriend • lege blik in de ogen, vermijden van oogcontact • waakzaam wantrouwend Ten opzichte van andere kinderen • speelt niet met andere kinderen • is niet geliefd bij andere kinderen • wantrouwend terugtrekken in eigen fantasiewereld	• blauwe plekken • krab-, bijt- of brandwonden • botbreuken • littekens Voedingsproblemen • ondervoeding • voedingsproblemen bij baby's • steeds wisselen van voeding • veel spugen • matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid voeding • weigeren van voeding • achterblijven in lengtegroei Verzorgingsproblemen • slechte hygiëne • ernstige luieruitslag • onvoldoende kleding • onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg • veel ongevallen door onvoldoende toezicht • herhaalde ziekenhuisopnamen • recidiverende ziekten door onvoldoende zorg • traag herstel door onvoldoende zorg
---	---

Signalen kindermishandeling bij 4-12 jarigen

Psycho-sociale signalen	Medische signalen
Ontwikkelingstoornissen • achterblijven in taal-, spraak-,	Lichamelijke kenmerken (speciaal voor lichamelijke mishandeling)

motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling • schijnbare achterstand in verstandelijke ontwikkeling • regressief gedrag • niet zindelijk Gedragsproblemen • plotselinge gedragsverandering • labiel, nerveus gespannen • depressief, angstig • negatief zelfbeeld • passief, in zichzelf gekeerd, apathisch • agressief • hyperactief • destructief • geen/nauwelijks spontaal spel, geen interesse • vermoeidheid, lusteloosheid • niet huilen, niet lachen niet tonen gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn • schuld- en schaamtegevoelens • zelfverwondend gedrag • eetproblemen, anorexia / boulimia • slaapstoornissen, bedplassen / broekpoepen Relationele Problemen ten opzichte van de verzorgers/ ouders: • totale onderwerping aan wensen verzorgers • sterk afhankelijk gedrag t.o.v. verzorgers • onverschilligheid t.o.v. verzorgers • kind is bang voor verzorger • kind vertoont heel ander gedrag als verzorgers in de buurt zijn ten opzichte van andere volwassenen: • bevriezing bij lichamelijk contact • allemansvriend • lege blik in ogen, vermijden van oogcontact • waakzaam, wantrouwend ten opzichte van andere kinderen: • speelt niet met andere kinderen • is niet geliefd bij andere kinderen • wantrouwend	• blauwe plekken • krab-, bijt- of brandwonden • botbreuken • littekens Voedingsproblemen slechte hygiëne • onvoldoende kleding • onvoldoende geneeskundige en tandheelkundige zorg • veel ongevallen door onvoldoende toezicht • herhaalde ziekenhuisopnamen • recidiverende ziekten door onvoldoende zorg • traag herstel door onvoldoende zorg Overige medische signalen • ondervoeding • achterblijven in lengtegroei • psychosomatische klachten (buikpijn, misselijkheid, hoofdpijn, etc.)
---	--

• terugtrekken in eigen fantasiewereld	